

Анна Радченко
канд. геол. наук,
вчений секретар
Науково-видавничої ради
НАН України,
м. Київ

Новини академічного книговидання

Руйнація державної мережі книгорозповсюдження, зменшення кількості книгарень і, як наслідок, зниження цікавості до друкованої книги призвели до того, що книзі украї важко знайти свого читача, а читачеві — необхідне видання. І якби не сучасні засоби масової комунікації: довідково-інформаційні електронні ресурси, телефонні довідки, букросинг, який лише набуває популярності, життєво необхідні зустрічі з книгою могли би взагалі припинитись. Передусім це стосується рідкісних, старих та малотиражних видань, а також видань, які побачили світ у Європі чи Америці завдяки зусиллям української діаспори та були під забороною за радянських часів: історико-політичних нарисів і дослідницьких робіт видатних особистостей і провідників української незалежності першої чверті ХХ століття.

Для продовження життя цих праць та ознайомлення з ними ширшого кола читачів видавництво "Академкнига" започаткувало серію видань "Голось минушого" (ГМ). У серію ввійшли репринтні (тобто такі, що повністю відтворюють конкретний примірник книги) видання з приватних книгозбірень.

Випуск п'ятий цієї серії дає змогу ознайомитися з працею Павла Христюка "Замітки і матеріали до історії української революції 1917—1920 рр.". Випуск складається з двох книг: перша вміщує томи 1 і 2, а друга — томи 3 і 4 праці. Перше видання книги здійснено у Відні 1921 року за кошти Українського соціологічного інституту. Ці кошти, зібрані серед української еміграції Америки "Комітетом незалежної України", Інститут успадкував внаслідок ліквідації Комітету. За радянських часів "Замітки і матеріали..." були під забороною, отже цей репринт — одна з небагатьох спроб відтворення важливої для історії розвитку України праці.

Павло Онікійович Христюк, який народився 1890 року на Кубані, найбільше відомий як український політичний діяч. Ще навчаючись у Київському політехнічному інституті, він почав працювати у засобах масової інформації: газеті "Рада", кооперативному журналі "Комашня", есерівських газетах "Боротьба" і "Трудова громада".

Він був провідним членом ЦК Української партії соціалістів-революціонерів (есерів) та Селянської спілки, членом Центральної та Малої Рад, генеральним писарем в уряді Володимира Винниченка та Міністром внутрішніх справ (з кінця лютого 1918 р. — державний секретар) в уряді Всеволода Голубовича, був одним з авторів земельного закону від 31 січня 1918 р.

Після ІV з'їзду УПСР Павло Христюк приєднався до фракції "центральної течії". З 1919 року — на еміграції у Відні, де був членом "закордонної делегації" УПСР та співредактором журналу "Борітєса — поборетє!".

1924 політик повернувся в Україну, працював у Товаристві робітників науки і техніки для сприяння соціалістичному будівництву (Харків, 1928—1931), співробітничав у журналі "Червоний Шлях".

2 березня 1931 р. П. Христюка заарештували за справою "Українського національного центру" і на початку 1932 року на закритому засіданні засудили до ув'язнення. Справу було спрямовано проти тих, хто обстоював політику українізації, фактично вона стала підставою для полювання на вихідців з Галичини, членів ОУН, політичних діячів... Втягнутими у цю справу були також М. Грушевський та М. Яворський. Через десять років Христюк помер в одному з концтаборів "Севвостлагу" у Хабаровському краї.

"Замітки і матеріали..." насправді є дуже детальним і чітким викладенням історичних подій, супроводжуваним вдало дібраним фактажем — листівками, зверненнями, відтвореними промовама і діалогами, листами. Надзвичайної динамічності та насиченості тексту додає ретельний аналіз подій і матеріалів, чітка авторська позиція щодо викладення і всебічного висвітлення наявної інформації.

На мою думку, книга є цікавою і з "філологічного" боку — адже Павло Христюк писав мовою того часу, ще до згортання політики українізації, до впровадження правопису М. Скрипника (так званої скрипниківки) і винищення української інтелігенції.

Видано "Академкнигою" у 2011 році, формат 60х90/16, обсяг 202 + 192 стор.

Після аварії стало очевидним, що наукові уявлення про механізми біологічної дії малих доз випромінювання дуже обмежені, неповні й суперечливі. Актуальним на сьогодні є визначення залежності виходу генетичних змін від рівня радіоактивного забруднення, виявлення мінімальних доз радіації, які викликають найбільше підвищення темпу мутаційного процесу та вивчення динаміки мутацій в низці поколінь. Наслідки Чорнобильської аварії, недосліджені та досі малопрогнозовані, продовжують хвилювати людство і постійно повертають увагу фахівців.

У монографії **"Генетичні наслідки аварії на Чорнобильській АЕС"** (автори *В.В. Моргун, Р.А. Якимчук*) викладено результати дослідження генетичних наслідків хронічного опромінення рослин озимої пшениці в зоні відчуження, які протягом 20 років після аварії на Чорнобильській АЕС виконували в Інституті фізіології рослин та генетики НАН України.

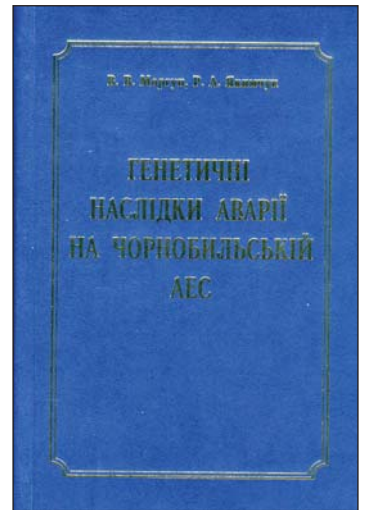
Як відомо, низькі дози радіації змінюють чутливість організму до дії таких пошкоджувальних факторів, як ультрафіолетове випромінювання, хімічні сполуки та важкі метали. У наш час із понад шести мільйонів відомих хімічних речовин близько 40 тисяч мають шкідливі для людини властивості, а 12 тисяч є токсичними. Ці речовини впливають на репродуктивну функцію людини, викликають злоякісні новоутворення та порушують апарат спадковості. Найбільшу ж небезпеку становить можливість негативного прояву в наступних поколіннях через десятиріччя.

Найтривожнішим дослідники вважають той факт, що навіть через 20 років після аварії зона, яка зазнала найбільшого забруднення, не втратила своєї високої мутагенної активності, а хронічний вплив підвищеного радіаційного фону спричиняє депресію процесів росту і розвитку рослин — вони гублять свій продуктивний потенціал.

Автори монографії наводять оригінальні дані моніторингу спонтанної мутаційної мінливості в різних еколого-географічних регіонах України і сподіваються, що викладені матеріали сприятимуть у вирішенні вкрай важливої проблеми збереження генофонду рослинних, тваринних організмів і людини в умовах усе більшого техногенного забруднення довкілля.

Книга містить численні графіки та таблиці, що унаочнюють результати наукових досліджень.

Видано книгу Інститутом фізіології рослин та генетики НАН України у 2010 році, формат 60x90/16, обсяг 396 стор.

Питання, які поставали перед першодрукарями, є актуальними й сьогодні — це питання книжкової культури і книгорозповсюдження.

Шляхи вирішення цих питань протягом століть висвітлює естетичний і змістовний навчальний посібник **"Рукописні книги та стародруки"**, написаний співробітницею Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського *Галиною Ковальчук*. Посібник гарно проілюстрований зразками давнього письма, зображеннями сторінок найвідоміших рукописних книг, інкунабул (книг раннього періоду книгодрукування — з 40-х років XV ст. до 1 січня 1501 р.), палеотипів (книг, надрукованих у першій половині XVI ст., до 1550 р. включно) та інших стародруків (книг, випущених до 1830 року включно, коли друкарство відбувалось ручним способом і на вручну виготовленому папері).

Серед ілюстрацій — зразки ксилографій, дереворитів, видавничі марки Альдів та Ельзевірів, портрети перших друкарів, старовинні зображення виготовлювачів книг за роботою. Укладені авторкою термінологічний словник з історії книги та таблиці, де наведено періодизацію розвитку письма, винаходу та початку друкарства значно підвищують змістовність і значущість посібника, надають величезний обсяг цікавої та корисної інформації. У текстовій частині стисло і чітко викладено найголовніші факти з історії книги — починаючи від розвитку письменності до XVII ст., велику увагу приділено слов'янській рукописній та друкованій книзі періоду раннього друкарства та книговиданню в Україні часів його найбільшого розквіту — кінця XVI—XVII ст.

Перші книговидавці по всій Європі намагались розширити тематичний спектр своїх видань, передовсім вийти за межі церковної літератури, адже першими книгами були Біблії та інші релігійні тексти для літургій та домашнього читання. Так з'являються друком книги античних і сучасних авторів, наукова, зокрема полемічна література. Прагнучи найвищої якості книжок, видавничі фірми починають співпрацювати з науковими осередками — університетами, колегіумами, братствами. Ще у XVI ст. француз *Роберт Етьєн* обіцяв великі грошові винагороди тим, хто знайде бодай одну помилку у текстах його книг. Також видавці обирають для себе певне спрямування у виборі творів для друку, як сказали б сьогодні — формують власну видавничу політику.

Першим професійним видавцем актуальної наукової літератури стає фірма Ельзевірів, яка, співпрацюючи з Лейденським університетом до середини XVII ст. випустила у світ близько 2200 книжок і 5 тисяч так званих дисертацій (аналогів сучасних авторефератів на 10-30 сторінок). Вони ж відкрили світові тогочасних авторів: *Рабле, Мільтона, Расіна, Мольєра, Бекона, Декарта* та інших. Водночас видавці широко залучають до виготовлення та ілюстрування книг митців, завданням яких є створення шрифтів та ілюстрацій, дизайн видань.

Подбавши про якість, видавці працюють над збільшенням тиражів і здешевленням своєї продукції, формують вимоги до необхідних відомостей, які наведено у виданні, — те, що сьогодні ми знаємо як видавничі стандарти. А також дбають про книгорозповсюдження, нарощуючи ділові зв'язки та піклуючись про формування якнайширшого ринку збуту, виховання своїх читачів.

Навчальний посібник видано Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського у 2011 році, формат 60x84/8, обсяг 100 стор.

